

Region Gotland
Regionstyrelsen

Granskning av förslag till översiktsplan för Gotlands kommun, Gotland 2040

Region Gotlands dnr: RS 2019/1237

Gotlands kommun hädanefter kallad Region Gotland har i enlighet med 3 kap. 14 § plan- och bygglagen (PBL) översänt ett förslag till översiktsplan till Länsstyrelsen för granskning.

Detta granskningsyttrande lämnas med stöd av 3 kap. 16 § PBL. Yttrandet utgör statens samlade uppfattning om planen vad gäller Länsstyrelsens ingripandegrunder enligt 11 kap. 10 § PBL i ett senare planeringsskede.

Enligt 3 kap. 16 § PBL ska det av yttrandet framgå om:

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken (MB),
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm (MKN) enligt 5 kap. MB inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket MB,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Yttrandet är en del av översiktsplanen och ska därför läggas till planen då den antagits. Där Länsstyrelsen inte har godtagit planen i viss del, ska det anmärkas i översiktsplanen 3 kap. 20 § PBL.

Om kommunen ändrar planförslaget efter granskningstiden utan att en ny granskning enligt 18 § äger rum, och länsstyrelsens yttrande

till följd av ändringen helt eller delvis inte längre är relevant, kan ett reviderat granskningsyttrande begäras enligt 3 kap. 18 a § PBL.

Ärendet har handlagts tvärsektoriellt internt med representanter från Länsstyrelsens olika enheter. Planförslaget har även sänts till berörda statliga myndigheter. Yttranden har inkommit från Försvarsmakten, Luftfartsverket (LFV), Post- och telestyrelsen (PTS), Skogsstyrelsen, Statens geotekniska institut (SGI), Svenska kraftnät, Trafikverket, Energimyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sjöfartsverket och Tillväxtverket. Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har avstått yttrande. Inkomna synpunkter har sammanvägts i Länsstyrelsens yttrande. Kopior av myndigheternas yttranden bifogas i sin helhet.

Länsstyrelsen har den 13:e maj 2022 lämnat samrådsyttrande med ärendenummer 401-382-2022.

Länsstyrelsens övergripande synpunkter

Länsstyrelsen konstaterar att planförslaget reviderats mellan samråd och granskning och att fördjupade översiktsplaner och planprogram arbetats in i förslaget, samt att nya områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden) tillkommit. Länsstyrelsen ser i huvudsak positivt på att de fördjupade översiktsplaner har integrerats i översiktsplanen, men saknar en analys av hur de hittills har implementerats och efterlevts.

Länsstyrelsen ser positivt på att en regional klimatanpassningsplan har antagits och arbetats in, att översiktsplanens riktlinjer har förtydligats och att avsnittet om riksintressen likriktats.

Länsstyrelsen bedömer att hierarkin mellan riktlinjer, hänsyn och ställningstagande i de olika kapitlen behöver förtydligas då de i nuvarande utformning kan uppfattas som motstridiga.

Länsstyrelsens konstaterar vidare att många synpunkter från samrådet har tillgodosetts.

Resurseffektiv bebyggelseutveckling är ett viktigt ställningstagande i översiktsplanen där ny bebyggelse lokaliseras till redan exploaterade områden. Länsstyrelsen ser positivt på att vattenfrågan ges stort utrymme och anser att en långsiktigt hållbar vattenförsörjning är en förutsättning för lämplig markvändning och något som ska vara säkerställt innan exploatering. Länsstyrelsen anser det särskilt

viktigt att föreslagna utvecklingsområden anpassas till möjligheten att lösa VA-försörjning.

Länsstyrelsen konstaterar att det i översiktsplanen finns utvecklingsområden som kan medföra påtaglig skada på förekommande riksintressen och som Länsstyrelsen yttrat sig över i tidigare processer för fördjupade översiktsplaner, detaljplaner och planprogram. Länsstyrelsen vill lyfta att lämpligheten av exploatering i flertalet av översiktsplanens föreslagna utvecklingsområden inte slutligt kan bedömas förrän avvägningar och fördjupade utredningar utförts.

Länsstyrelsen bedömer att det inte på ett tillräckligt tydligt sätt framgår hur det som föreslås medverkar till att MKN för vatten enligt 5 kap. miljöbalken (MB) följs. Frågan kvarstår därmed att hantera i kommande planering och prövningar.

Länsstyrelsen bedömer att föreslagna energiproduktionsområden till havs kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § MB, riksintresse för kommunikation enligt 3 kap. 7 § MB, riksintresse enligt 4 kap. 1, 2 och 8 § MB, samt riksintresse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9 § MB.

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanen i nuvarande utformning kan innebära risk för påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9 § MB.

Länsstyrelsen bedömer att den landsbygdsutveckling i strandnära läge som föreslås i översiktsplanen i huvudsak är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket MB. Dock bedöms ett fåtal områden som oförenliga med strandskyddets syften.

Länsstyrelsens synpunkter gällande ingripandegrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Riksintressen enligt 3 kap. Miljöbalken

Förekomsten av en mängd olika riksintressen är utmärkande för Gotland. Planering i eller i anslutning till ett riksintresse måste ske med utgångspunkt i de värden som riksintresset representerar. Riksintressena och deras värdebeskrivning anger förutsättningarna för vad som är möjligt att göra på platsen. Översiktsplanen ska ge vägledning för efterkommande beslut om planläggning, bygglov och

tillståndsprövning. Hur riksintressena ska tillgodoses, dvs hur den mark- och vattenanvändning som föreslås kan genomföras utan påtaglig skada på riksintressenas värden måste framgå.

Sedan samrådet har avsnittet om riksintressen omarbetats och redovisas nu på ett mer likartat sätt med tydligare ställningstaganden. Länsstyrelsen anser att översiktsplanens riktlinjer ger goda möjligheter att tillgodose förekommande riksintressen, men att riktlinjerna ibland kan uppfattas som direkt motstridiga. Hierarkin mellan riktlinjer, hänsyn och ställningstagande i de olika kapitlen behöver förtydligas. I de flesta fall kommer det enskilda riksintresset att kunna beaktas i en senare prövning. I vissa fall finns det överlappande riksintressen där en avvägning måste göras om vilken markanvändning som är den lämpligaste. Eventuella konflikter mellan riksintressen enligt 3 kap. MB avgörs först vid en prövning. Utgångspunkten i 3 kap. 10 § MB är att företräde ska ges åt det riksintresse som på lämpligast sätt främjar långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt, vilket därmed måste prövas i det enskilda fallet. Försvarsmaktens riksintressen ges dock företräde. Beslut som fattas med stöd av detta får inte strida mot 4 kap. MB.

I sammanhanget påminner Länsstyrelsen om att det är de utpekade värdena som utgör ett riksintresse, inte dess geografiska avgränsning. Det innebär att åtgärder även utanför ett område utpekat som riksintresse kan påverka riksintressevärdena.

Länsstyrelsen anser att det i granskningsförslaget inte tydligt redogörs för de kumulativa effekter som kan uppstå inom ett riksintresseområde. Påtaglig skada kan uppkomma genom åtgärder som betraktade var för sig bedöms lämpliga, men som sammantaget kan medföra påtaglig skada.

Länsstyrelsen konstaterar att det i översiktsplanen finns utvecklingsområden som Länsstyrelsen funnit oförenliga med förekommande riksintressen och som Länsstyrelsen yttrat sig över i tidigare processer för fördjupade översiktsplaner, detaljplaner och planprogram.

Länsstyrelsen anser att det under rubriken Hänsyn i avsnitt 3 *Planförslagets användning av mark och vattenområden* ska framgå att eventuell påverkan på riksvärden inom riksintresse behöver utredas vidare i kommande planprocess. Länsstyrelsen vill lyfta att lämpligheten av exploatering i flertalet av de föreslagna

utvecklingsområdena inte slutligt kan bedömas förrän avvägningar och fördjupade utredningar utförts.

Riksintresse för yrkesfisket enligt 3 kap. 5 § MB

Länsstyrelsen bedömer att berörda riksintressen för yrkesfisket bör kunna tillgodoses genom de riktlinjer och ställningstaganden som gjorts i översiktsplanen.

Riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer och ställningstagande utgör en bra utgångspunkt för att kunna tillgodose riksintresse för naturvård. Länsstyrelsen bedömer dock att vissa utpekade utvecklingsområden och de föreslagna vindkraftsområdena till havs kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresset.

Nya gränser och riksintressebeskrivningarna för Snabben-Ljugarn (NRO09044), Sydvästra Ireviken- Galgberget (NRO09022) och Östergarnsberget-Grogarnsberget och Klinteklinten (NRO09042) beslutades i mars 2024. Översiktsplanen behöver uppdateras med dessa, samt ställningstaganden för hur områdenas värden ska tillgodoses.

I översiktsplanen föreslås en översyn av tre riksintresseområden. Länsstyrelsen har inte gjort någon ny bedömning av områdena och kommer att se över dessa om det initieras ett formellt uppdrag från Naturvårdsverket. I framtida planprocesser kommer de befintliga riksintresseområdena och deras värdebeskrivningar utgöra grund för prövning.

I översiktsplanen görs ställningstagandet att viss bebyggelseutveckling ska ha företräde framför riksintressets förutsättning för bevarande i riksintresseområdena Södra Fårö (NRO09006) och Kuststräckan Valar-Gervalds samt Sundre (NRO09067). Länsstyrelsen bedömer att bebyggelseutvecklingen måste anpassas till riksintressets värden för att inte riskera att påtagligt skada dessa.

Länsstyrelsen anser det särskilt viktigt att bedöma kumulativa effekter på de till ytan stora riksintresseområdena där det också finns ett högt bebyggelsetryck, till exempel Fårö. Vid tillkommande bebyggelse ska även den befintliga bebyggelsen vägas in i bedömningen.

Nedan följer utvecklingsområden som Länsstyrelsen bedömer medför eller kan medföra risk för påtaglig skada för riksintresse för naturvård.

Bebyggelseområde Få18 (Ödehoburga) omfattas av riksintresseområde Nordvästra Fårö (NRO09004) - ett större sammanhängande och i stort oexploaterat naturområde, vilket även utgör dess riksvärde. Förutsättningar för bevarande är bland annat att karaktären av ett orört landskap bibehålls. Länsstyrelsen bedömer att exploatering av området medför en påtaglig skada på riksintresset.

Även utvecklingsområde Få19 (Kyrkviken) ligger i delar inom samma riksintresseområde och i delar inom riksintresseområde Södra Fårö (NRO09006). Länsstyrelsen bedömer att det finns en stor risk för att utbyggnad av de delar som idag är oexploaterade medför en påtaglig skada på riksintressena. Vidare bedömer Länsstyrelsen att även utvecklingsområdet Få23, i de delar där marken inte är ianspråktagen av kalkindustri/militär verksamhet, kan medföra risk för påtagligt skada på riksintresset för naturvård.

Länsstyrelsen har i samråd om planprogram för Salthamn och Tjauls i Väskinde-Lummelundaområdet yttrat sig gällande det nu utpekade utvecklingsområdet Ll1 (norr om Lummelundsbruk). Det föreslagna utvecklingsområdet ligger inom riksintresseområde, Sydvästra Ireviken- Galgberget (NRO09022). Länsstyrelsen bedömer att en exploatering av området medför påtaglig skada på riksintresset. Den södra delen av Ll1 som inte ingick i planprogrammet bedöms kunna medföra risk för påtaglig skada på riksintresset. Även det föreslagna utvecklingsområdet Lh1 i Lickershamn omfattas till stora delar av samma riksintresseområde. Länsstyrelsen bedömer att utvecklingsområdet kan medföra risk för påtaglig skada på riksintressets värden genom påverkan på våtmarker och gammal barrskog.

S1 Vithagen ligger inom riksintresseområde Bogevik (NRO09020). Länsstyrelsen bedömer att våtmarkerna ska undantas för att undvika påtaglig skada på riksintresset.

Vm1 Kvarne ligger inom riksintresseområde Kuststräckan Valar-Gervalds samt Sundre (NRO09067), ett relativt oexploaterat strandvallsområde, något som utgör ett av riksvärdena för området. Länsstyrelsen bedömer att utvecklingsområdet kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresset.

För utvecklingsområden som förutom riksintresse för naturvård även påverkar Natura 2000, se *Riksintresse för Natura 2000-områden enligt 4 kap. 1 § och 8 § MB*.

Riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer och ställningstagande utgör en bra utgångspunkt för att kunna tillgodose riksintresse för friluftsliv. Länsstyrelsen bedömer samtidigt att berörda riksintressen för friluftsliv för Storsudret, Gotlandskusten, Östergarnslandet, Östergarnsholm, nordöstra Gotlands kust och skärgård och Fårö inte tillgodoses av översiktsplanen. Detta på grund av föreslagna vindkraftsområden till havs (E17 och E18) som kan medföra risk för påtagligt skada på riksintresset. Nya vindkraftverk kan komma att påverka de upplevelsevärden som riksintressena utgör såsom landskapsbild, utsikt över fria havshorisonter och stillhet. Även riksintresse enligt 4 kap. 2 § MB kan komma att påverkas, se *Riksintresse för det rörliga friluftslivet enligt 4 kap. 2 § MB*.

De vindkraftsområden som föreslås generationsväxlas (E1 och E2) kan även de medföra risk för påtaglig skada på riksintresseområdena genom större och högre vindkraftsverk. Område E2 ligger i anslutning till den blivande nationalparken vid Bästeträsk där det förutom naturvärden även finns en mängd upplevelsevärden som kan påverkas negativt. Detsamma gäller vid område E1 vid Smöjen där befintliga verk redan idag påverkar riksintresseområde Nordöstra Gotlands kust och skärgård (FI08).

I översiktsplanen finns utvecklingsområden som av Länsstyrelsen i tidigare planprocesser bedömts som olämpliga på grund av att de kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresse för friluftsliv, exempelvis L11 (Lummelunda) och norra delen av Rf1, (Furillen).

Riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer och ställningstagande utgör en bra utgångspunkt för att kunna tillgodose riksintresse för kulturmiljövård. Länsstyrelsen bedömer dock att vissa utpekade utvecklingsområden och föreslagna vindkraftsområden på land och till havs kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresset. Länsstyrelsen instämmer i miljökonsekvensbeskrivningens bedömning att planförslaget riskerar att medföra negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild.

Länsstyrelsen vill förtydliga att de mål för att tillgodose riksintresset som anges för respektive riksintresseområde är viktiga att beakta vid ny markanvändning. Länsstyrelsen anser att det vid utpekade utvecklingsområden och områden för energiproduktion tydligare behöver framgå vilket riksintresseområde för kulturmiljövård som berörs.

Länsstyrelsen har identifierat ett antal områden för energiproduktion som ligger i direkt anslutning till riksintresseområden för kulturmiljövård. Exempelvis E5 nära Sigsarve-Suderbys (I 16), E6 och E9 nära Gotlands medeltida kyrkor (I 59), E8 nära och delvis inom Tjelvars grav (I 51) och E10 nära Buttle (I 53), Fjäle i Ala & Visne Ängar i Alskog (I 33). Översiktsplanens riktlinje kring landskapsanalys i samband med vindkraftparker ses som särskilt viktig, då den möjliggör att hänsyn tas till riksintresse för kulturmiljö även utanför riksintressets gränser.

Länsstyrelsen anser att större exploateringar inom och i nära anslutning till riksintresse för kulturmiljövård bör undvikas. Detta gäller även solcellsparkar. Eventuell bebyggelse inom dessa områden ställer höga krav på utformning och anpassning. Även bebyggelse i och i nära anslutning till fornlämningsmiljöer av betydelse för riksintresseområdena bör undvikas. Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens föreslagna markanvändning kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresseområdena Gotlands medeltida kyrkor (I 59), Östergarn (I 30) och Visby (I 20). Kyrkorna kan komma att påverkas av både ny- och befintlig markanvändning, både i och utanför riksintresseområdet. Områdena inom riksintresse Östergarn är särskilt känsliga för exploatering och riskerar konflikt med både utvecklingsområden och utpekade områden för energiproduktion. För Visby (I 20) se rubrik nedan.

Riksintresse Visby och världsarvet Hansestaden Visby

Länsstyrelsen vill understryka att världsarvet hansestaden Visby och RI I20 Visby inte utgörs av exakt samma geografiska område. Riksintressebeskrivningen är under bearbetning med ambition att bättre överensstämna med världsarvets värden (OUV).

Länsstyrelsen bedömer att några av översiktsplanens föreslagna stadsbyggnadsprinciper och planeringsinriktningar kan påverka riksintresset och världsarvet negativt. Detta gäller särskilt inriktningen att förtäta, stadsstråk och att överbrygga mellanrum. Länsstyrelsen saknar en generell hänsyn till ytterstadens befintliga karaktär med ett öppet, lågt och glest byggnadssätt. Det är av

största vikt att ytterstadens bebyggelsemönster inte konkurrerar med den täta innerstaden.

Flertalet utvecklingsområden ligger inom den zon där särskild hänsyn till världsarvet ska tas, detta framgår dock inte enhetligt under hänsynsbeskrivningarna. Vidare vill Länsstyrelsen lyfta vikten av bevarande av kulturvärdena inom de olika områdena och inte enbart världsarvets värden.

Länsstyrelsen anser att inriktning att ” bevara, utveckla och stärka stadsstråken innebär att placera nya byggnader nära gatan eller plantera träd för att skapa gaturum samt att bottenvåningarna har inslag av kontor, handel och service på delar av sträckorna” riskerar att påtagligt skada riksintresset då kontrasten mellan ytterstaden och den täta medeltida innerstaden suddas ut.

Ett antal LIS-områden ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövård. Hänsyn till riksintresseområdena framgår inte på ett enhetligt sätt av beskrivningarna. Länsstyrelsen har därför svårt att bedöma LIS-områdenas påverkan på berört riksintresse.

Riksintresse för värdefulla ämnen eller material enligt 3 kap. 7 § MB

Länsstyrelsen bedömer att berörda riksintressen i huvudsak tillgodoses men konstaterar att det finns överlappande riksintressen enligt 3 och 4 kap. MB vilket vid en prövning kan innebära att påtaglig skada för riksintresset för värdefulla ämnen eller material uppstår.

I översiktsplanen undantas utpekade riksintresseområden helt eller delvis. Länsstyrelsen anser att underlaget för och bedömningen att det till arealen omfattande riksintesseområdet Buttle ska undantas i sin helhet är bristfälligt. Länsstyrelsen anser att det inte klarlagt i vilken utsträckning området är intressant som allmän vattentäkt för större vattenuttag. Buttleområdet föreslås i översiktsplanen för energiutvinning i form av nyetablering av vindkraft (E10). Området utgörs dock inte av riksintresse för energiproduktion varför det inte kan vägas mot ett annat riksintresse. Energiproduktionen behöver anpassas till riksintressets värden för att inte medföra risk för påtaglig skada på dessa.

Riksintesseområdet *Filehajdar* sammanfaller i sin helhet med område av betydelse för totalförsvarets civila del enligt 3 kap. 9 § MB 1 st, vilket saknas i översiktsplanen. I öster överlappas

riksintresseområdet till del med vattenskyddsområde för Ytings grundvattentäkt och i väster med vattenskyddsområde för Tingstädeträsk ytvattentäkt. Länsstyrelsen vill lyfta att riksintresseområdet inte överlappar med riksintresse för dricksvattenförsörjning som anges i översiktsplanen, då det är anläggningen som utgör riksintresset och inte själva vattentäkterna.

SGU har inte bemött Region Gotlands ställningstagande och förslag avseende ny riksintresseutbredning. I framtida planprocesser kommer de befintliga riksintresseområdena och deras värdebeskrivningar utgöra grund för prövning.

Riksintresse för dricksvattenförsörjning enligt 3 kap. 8 § MB

Länsstyrelsen bedömer att riksintresse för dricksvattenförsörjning tillgodoses i översiktsplanen. Länsstyrelsen vill framföra att det är området med anläggningar som är av riksintresse och inte själva vattentäkterna. Länsstyrelsen instämmer att det är av största vikt att skydda Gotlands vattentäkter för att långsiktigt säkerställa vattentillgången och råvattenkvaliteten, bland annat genom att inrätta och förvalta vattenskyddsområden.

Länsstyrelsen ser positivt på att VA-avdelningen tidigt involveras i samband med exploatering och markåtgärder som berör vattenskyddsområden, vattenanläggningar och liknande, samt att krav ställs på sakkunnig utförare av dagvattenutredningar.

Riksintresse för energiproduktion (vindbruk) enligt 3 kap. 8 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanen utgör en bra utgångspunkt för att kunna tillgodose riksintresse för energiproduktion vindbruk. Länsstyrelsen konstaterar att planförslaget sedan samrådet omarbetats och att överlappande riksintressen enligt 3 och 4 kap. MB till stor del undantagits från utpekade energiproduktionsområden. Länsstyrelsen bedömer att det finns risk att utpekade områden för energiproduktion kan utgöra påtaglig skada på riksintresset för totalförsvarets militära del, se Försvarsmaktens yttrande.

Länsstyrelsen är liksom Energimyndigheten positiv till att en aktuell energiplan för Gotland kommer att tas fram och att den kommer att utgöra ett bra underlag för utveckling av översiktsplanen.

Riksintresse för kommunikationer (trafikslagen) enligt 3 kap. 8 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer och ställningstagande utgör en bra utgångspunkt för att kunna tillgodose riksintresse för kommunikation. Länsstyrelsen bedömer dock att vissa utpekade utvecklingsområden och föreslagna vindkraftsområden till havs kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresset.

Översiktsplanen behöver kompletteras med ankarplatser och farled som är av riksintresse, se yttrande från Trafikverket. Även information om att CNS-analys och flyghinderanalys bör genomföras tidigt i planeringen av verksamheter intill flygplatsen ska läggas till. Det finns ett antal områden för energiproduktion som berörs av MSA-ytan från det civila flygets riksintresse. Detta bör kompletteras med under rubriken Hänsyn.

Trafikverket och Sjöfartsverket påpekar i sina yttranden att föreslaget område för energiproduktion till havs (E18) medför risk för påtaglig skada på riksintresse för kommunikation sjötrafikstråk (80) då dessa områden överlappar.

Utvecklingsområdet V2 Annelund är placerat inom markanspråket för riksintresse Visby flygplats. Länsstyrelsen har i detaljplaneprocess bedömt att föreslagen exploatering medför påtaglig skada på riksintresset. Även Trafikverket, Luftfartsverket och Försvarsmakten har motsatt sig etablering.

Även område Vsk9, utpekat som utvecklingsområde för infrastruktur i översiktsplanen, är placerat inom markanspråket för Visby flygplats. Länsstyrelsen anser att utvecklingsområdet kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresset beroende på vilken verksamhet som planeras. Syftet med område bör förtydligas och rubriken Hänsyn kompletteras med information om riksintresse för kommunikation. Inom flygplatsens markanspråk ska nya verksamheter vara luftfartsanknutna.

Riksintresse för kommunikationer (elektronisk) enligt 3 kap. 8 § MB

Länsstyrelsen bedömer att riksintresse för kommunikation (elektronisk) bör kunna tillgodoses genom de riktlinjer och ställningstaganden som gjorts i översiktsplanen.

Riksintresse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanen inte i tillräcklig utsträckning tillgodoser riksintresse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9 § MB och att planen i nuvarande utformning kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresset. Översiktsplanen behöver vidare uppdateras med senast beslutade riksintresseanspråk.

Försvarsmakten har inte gjort någon bedömning av risk för skada på riksintresse eller område av betydelse för totalförsvarets militära del avseende utpekade områden för energiproduktion. Detta med hänsyn till försvarssekretess och de uppgifter en sådan bedömning riskerar röja i detta skede. En bedömning görs först i ett senare skede då tillstånd söks. Försvarsmakten vill dock upplysa om att det finns en risk att utpekade områden för energiproduktion innebär påtaglig skada på riksintressen för totalförsvarets militära del.

Inom stoppområde för vindkraftverk tillstyrker Försvarsmakten inte uppförande av några vindkraftverk och inom påverkansområde för väderradar behöver särskilda analyser göras för att säkerställa att ett uppförande av vindkraftverk inte riskerar medföra skada på riksintresset Väderradar Ase (TM0091).

Omvärldsläget och rådande tillväxt inom myndigheten innebär att Försvarsmaktens verksamhet på Gotland kommer att öka över tid. Det är därmed inte aktuellt att minska påverkansområden tillhörande riksintressen för totalförsvarets militära del. Gotland och dess infrastruktur, så som hamnar och flygplats är av särskild vikt för Försvarsmakten. Området kring Gotland är strategiskt viktigt för Sveriges totalförsvär.

Visby flygplats (TM0030) utgör riksintresse för totalförsvarets militära del. Försvarsmakten vill se ett tillägg om beaktning av solceller och solcellsanläggningar i anslutning till flygplatsen. Inom nära avstånd till flygplatsen krävs en särskild hantering om risk för negativ påverkan i form av EMC-störningar.

Försvarsmakten betonar i sitt yttrande vikten av tillgång till Slite hamn för den militära verksamhet som bedrivs i området och anser att utvecklingen av Slite hamn inte får medföra begränsningar för den militära verksamheten inom utpekat område av betydelse Slite hamn (TM0088).

Vidare lyfts Kappelshamn (TM0086) som en av de hamnar som används av Försvarsmakten på Gotland. Kappelshamn kommer att

nyttjas av marinen året om och i andra hand av civil sjöfart som en reservhamn.

Försvarsmakten ser en risk för att den framtida utvecklingen av centrumområde vid Fårösund i närheten av utpekat område av betydelse Fårösund hamn (TM0087) kommer utgöra hinder för Försvarsmakten att bedriva nödvändig verksamhet i området.

Försvarsmakten lyfter det pågående arbetet att återetablera Trelge övnings- och skjutfält enligt gällande miljötillstånd. Övnings- och skjutfältet förväntas vara aktivt inom kort och bedöms vara betydande för verksamheten på Gotland.

Försvarsmakten har inte gjort någon bedömning av risk för skada på riksintresse inom föreslagna LIS-områden.

Riksintresse för totalförsvarets civila del enligt 3 kap. 9 § MB

Utpekade områden för riksintresse för totalförsvarets civila del saknas på Gotland. Ett område av betydelse för totalförsvaret civila del enligt 3 kap. 9 § första stycket MB finns utpekat för bergtäkterna Filehajdar och Västra Brottet, transportvägen mellan bergtäkterna samt Heidelbergs Materials anläggning. Länsstyrelsen noterar att området inte redovisas i planförslaget och att en bedömning om eventuell påverkan inte har gjorts. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) utreder för närvarande om det är aktuellt att peka ut samma område som riksintresse enligt 3 kap. 9 § andra stycket MB. MSB avser att göra en första bedömning avseende detta innan sommaren 2024.

Riksintresse för industriell produktion enligt 3 kap. 8 § MB

Utpekade områden för riksintresse för industriell produktion saknas på Gotland. Tillväxtverket har identifierat en potentiell anläggning för riksintresse industriell produktion. Anläggningen omfattar cementproduktion i Slite och ingår i utpekat område för riksintresse för värdefulla ämnen eller material enligt 3 kap. 7 § MB. Tillväxtverkets utredning om riksintresseanspråk pågår.

Riksintressen enligt 4 kap. Miljöbalken

Översiktsplanen berör riksintressen enligt 4 kap. 1–8 §§ MB. Mot bakgrund av de natur- och kulturvärden som finns i området är hela Gotland av riksintresse enligt 4 kap. 2 § MB, vilket innebär att exploateringsföretag och andra ingrepp endast får komma till stånd om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdets natur-

och kulturvärden. Bestämmelsen utgör inte hinder för utveckling av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet. Viktigt när det gäller 4 kap. MB är att riksdagen redan gjort en avvägning mellan olika intressen och att natur- och kulturvärdena ska ges företräde i konkurrenssituationer (prop.1985/86:3, sid. 170).

Riksintresse för det rörliga friluftslivet enligt 4 kap. 2 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer och ställningstagande utgör en bra utgångspunkt för att kunna tillgodose riksintresse för det rörliga friluftslivet. Länsstyrelsen bedömer dock att de föreslagna vindkraftsområdena till havs risk kan medföra risk för påtaglig skada på riksintresset. Riksintresset enligt 4 kap. 2 § MB kan komma att skadas på samma sätt som riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB, se *Riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § MB*.

I översiktsplanen har Region Gotland föreslagit en ny geografisk avgränsning av riksintresse för friluftsliv enligt 4 kap. 2 § MB. Sedan samrådet har en tydligare motivering till avgränsningen gjorts och en karta som stöd för bedömning tagits fram. Länsstyrelsen anser att avgränsningen med motivering och karta utgör en bra utgångspunkt för bedömning av påverkan på 4 kap. 2 § MB, men anser likt Region Gotland att det rörliga friluftslivets intressen fortfarande ska beaktas särskilt på hela Gotland vid prövning. Länsstyrelsen vill lyfta att även åtgärder utanför ett område utpekade som riksintresse kan påverka riksintressevärdena.

Länsstyrelsen anser att Fårö, Östergarn, Storsudret i sin helhet utgör områden som särskilt värdefulla för det rörliga friluftslivet då dessa även pekas ut i lagtexten. Även områden utpekade som riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB bör få genomslag i kartan. Länsstyrelsen saknar områden viktiga för friluftslivet som inte enbart bygger på naturvärden. Översiktsplanen bör kompletteras med inventering av vilka upplevelse- och friluftslivsvärden som finns över hela ön. Lanskapsunderlag såsom värdetrakter för olika naturtyper och landskapsbild kan också utgöra underlag som särskilt värdefulla för det rörliga friluftslivet.

Riksintresse för högexploaterad kust enligt 4 kap. 4 § MB

De geografiska avgränsningar som Region Gotland gjort avseende riksintresseområdena som anges i 4 kap. 4 § MB följer avgränsningen i nu gällande översiktsplan. Länsstyrelsen anser som tidigare att det är rimliga avgränsningar. Länsstyrelsen anser även att Region

Gotland gör en riktig tolkning av att värdena i nationallandskapet är särskilt starka i de områden som är framhållna i miljöbalken; Fårö, Storsudret, Östergarn och Gotlands kust.

Länsstyrelsen anser att ett viktigt ställningstagande för att tillgodose riksintresse enligt 4 kap. 4 § MB är att samla bebyggelsen i enlighet med riktlinjen om resurseffektiv bebyggelse. Det kommer att vara en viktig riktlinje i efterföljande planering och prövning av enskilda förhandsbesked och bygglov.

En spridning av bebyggelsen kan, som Region Gotland framhåller, leda till en oönskad splittring av landskapet, vilket på sikt innebär att det förlorar sin karaktär. Detta behöver därmed beaktas i varje enskilt förhandsbesked och bygglov inom av miljöbalken utpekade områden. Region Gotland hänvisar till svårigheten att skilja mellan bostadsformer och att det finns goda skäl att iaktta försiktighet. Länsstyrelsen anser att detta är ett bra förhållningssätt som följer syftet med lagstiftningen.

Länsstyrelsen konstaterar att vissa av översiktsplanens utpekade utvecklingsområden inte följer riktlinjerna och inte kan sägas utgöra komplettering till befintlig bebyggelse, exempelvis Få 18, Rf4 och norra delen av L1.

Riksintresse för Natura 2000-områden enligt 4 kap. 1 § och 8 § MB

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer och ställningstagande utgör en bra utgångspunkt för att kunna tillgodose riksintresse för Natura 2000-områden enligt 4 kap. 1 § och 8 § MB. Länsstyrelsen bedömer dock att de föreslagna vindkraftsområdena till havs och vissa utvecklingsområden kan medföra påtaglig skada på riksintresset.

Enligt 4 kap. 8 § MB får en användning av mark och vatten som kan påverka ett område som har förtecknats enligt 7 kap. 27 § första stycket 1 eller 2 MB och som omfattar verksamheter eller åtgärder som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB komma till stånd endast om sådant tillstånd lämnats.

Länsstyrelsen ser positivt på att Natura 2000-områden har uteslutits ur områdena för energiproduktion. Dock ligger flertalet i direkt anslutning till Natura 2000-områden som omfattar våtmarksmiljöer och arter knutna till dessa, samt områden utpekade som SPA områden enligt fågeldirektivet, vilka kan vara särskilt

utsatta vid vindkraftsetablering. I sammanhanget påminner Länsstyrelsen att det är de utpekade värdena som utgör ett riksintresse, inte dess avgränsning. Påverkan på Natura 2000-områden måste utredas inför vindkraftsetablering.

Länsstyrelsen vill lyfta det pågående regeringsuppdraget att föreslå nya eller utökade marina Natura 2000-områden enligt EU:s fågeldirektiv. Beslutet behöver integreras och beaktas i översiktsplanen. Länsstyrelsen vill lyfta att deskriptoren undervattensbuller enligt havsmiljöförordningen ska beaktas.

En användning av mark och vatten får inte komma till stånd om användningen skulle komma att strida mot syftet med ett Natura 2000-område. Länsstyrelsen bedömer i flera fall att översiktsplanen pekar ut utvecklingsområden där tillståndsprövning enligt 7 kap. 28 a § MB kan aktualiseras för föreslagen markanvändning, vilka anges nedan.

Utvecklingsområdet Bng3 ligger inom riksintresse för naturvård – Bästeträsk med omgivning (NRO09007) samt i nära anslutning till Natura 2000-området Bungenäs (SE0340158). Natura 2000-området är bland annat utpekat för förekomsten av avarönn (*Sorbus teodori*) som nu delats upp i två underarter, bungerönn (*Sorbus faohraei*) och garderönn (*Sorbus atrata*). Området på Bungenäs hyser landets enda lokal av arten bungerönn.

Utvecklingsområde Ir1 har tillkommit sedan samrådsförslaget och anges för bebyggelse vid Ireviken. Exploatering i området riskerar påtaglig skada på riksintresset Ireviken (NRO09016).

VM 4 Holmhällar ligger inom riksintresse för naturvård Austerrum-Östra Storsudret (NRO09066). Det föreslagna området för besöksnäring berör flygsanddyner, inklusive öppna dyner. Dessa ligger i nära anslutning till Natura 2000-området Austre (SE0340169) avsatt för sina flygsanddyner. Exploatering i området riskerar påtaglig skada på riksintresset (NRO09066).

Länsstyrelsen kvarstår vid sitt tidigare ställningstagande för Avanäsets sanddynområde, det vill säga att flygsanddynsområdet i sin helhet är viktigt för att bevara värdena i riksintresseområdet och för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de ingående Natura 2000-områdena. I Sudersand bör därför inriktningen för utvecklingsområdena vara förtätning av existerande bebyggelse och att bebyggelseområdet inte ska utvecklas ytterligare i någon

riktning. Detta för att undvika risk för påtaglig skada på både riksintresset (NRO09003) och Natura 2000-områdena.

Det föreslagna LIS-området på Tofta strand (LIS 25) gränsar i norr till Natura 2000-området Smågårde naturskog (SE0340168). Området är avsatt för att bland annat bevara naturtypen grå dyner (2130). Dessa ska ses som en del av ett levande och dynamiskt sanddynlandskap och området i anslutning till Smågårde naturskog ger förutsättningar för att långsiktigt behålla gynnsam bevarandestatus för naturtypen. Länsstyrelsen bedömer att mängden sanddyner i området runt Natura 2000-området är en viktig del och förklaring till, den artmångfald som finns inne i Natura 2000-området, utöver områdets biotopkvaliteter. Länsstyrelsen bedömer att förslaget LIS-område riskerar att påtagligt skada riksintresset (SE0340168).

Det föreslagna LIS-området vid Ar (LIS 21) ligger inom Natura 2000-området Bästeträsk (SE0340120). Exploatering i området riskerar påtaglig skada på riksintresset (SE0340120). Natura 2000-området bör undantas ur LIS-området.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Vatten

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens föreslagna riktlinjer inte i tillräcklig utsträckning medverkar till att miljökvalitetsnormer för vatten enligt 5 kap. MB följs.

Länsstyrelsen konstaterar att avsnittet om miljökvalitetsnormer för vatten har utvecklats sedan samrådet, men anser att det behöver kompletteras ytterligare. Det saknas en djupare redogörelse för hur Region Gotland planerar att uppnå miljökvalitetsnormerna för grundvatten och ytvatten i hela kommunen. Det finns även felaktigheter kring informationen om status och klassning av vattenförekomster. Att uppnå miljökvalitetsnormer innebär, förutom förbudet att försämra nuvarande status, också att åtgärder behöver vidtas där nuvarande status är sämre än beslutad miljökvalitetsnorm. På Gotland finns ett stort behov av förbättrande åtgärder för att nå upp till gällande miljökvalitetsnormer.

Vid bedömning av påverkan på vattenförekomsten ska effekten av den samlade påverkan på vattenförekomsterna från nya exploateringsområden och förändringar av befintlig bebyggelse tas i beaktan. Detta gäller både påverkan på kvantitativ och kemisk status

på grundvattenförekomster samt ekologisk och kemisk status på ytvattenförekomster.

För ytvatten är de största identifierade problemen kopplade till övergödning och morfologiska förändringar. Där är nuvarande status i flertalet vattenförekomster lägre än gällande miljö kvalitetsnorm, vilket innebär att förbättrande åtgärder krävs.

Länsstyrelsen saknar resonemang kring hur tillkommande bebyggelse eller annan markanvändning påverkar morfologiska parametrar som närområde och svämplan kring vattendrag och sjöar. Hur översiktsplanen kommer att påverka möjligheten att nå miljö kvalitetsnormer för vatten i dessa aspekter framgår inte tydligt.

Luft

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer och ställningstagande bidrar till att miljö kvalitetsnormer för luft enligt 5 kap. MB till stor del följs.

För att översiktsplanens riktlinjer ska anses ha effekt inom hela kommunen anser Länsstyrelsen att det bör förtydligas vad som avses med tillgängliga mätningar och beräkningar. Det berör främst möjligheten att granska riktlinjernas effekt i de mindre tätorterna där luftkvalitetsfrågan är mindre utredd än i Visbyområdet.

Länsstyrelsen bedömer att förslaget om flerfunktionell markanvändningen där t ex grönstruktur kan användas för både rekreation och ekosystemtjänster som skyddar mot luftföroreningar kan medföra en positiv effekt på miljö kvalitetsnormer för luft.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)

Länsstyrelsen bedömer att den landsbygdsutveckling i strandnära läge som föreslås i översiktsplanen i huvudsak är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket MB. Dock bedöms ett fåtal områden som oförenliga med strandskyddets syften.

Av översiktsplanen ska framgå sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket MB (hädanefter kallade LIS-områden). Utpekandet ska ske på ett sådant sätt att det långsiktiga skyddet för stränderna upprätthålls. Det ska fortfarande finnas god tillgång till strandområden för allmänheten och för att bevara goda livsvillkor för djur och växter. Utpekade LIS-områden i en antagen översiktsplan kan användas som skäl för upphävande av strandskydd

vid detaljplanering och vid dispensgivning. Det förutsätter dock att kommunen och Länsstyrelsen i översiktplanarbetet har gjort samma bedömningar.

I lagtexten nämns Gotland under 18 e § punkt 3 c, som ett område där de LIS-områden som pekas ut ska vara av sådant slag och ha en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt, samt endast ha en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften.

Länsstyrelsen vill påpeka att det för samtliga områden kvarstår att visa att verksamheterna inom LIS-områdena långsiktigt bidrar till positiva sysselsättningseffekter. Här bör påverkan på arbetstillfällen, turistnäring, underlag för lokal service, konkurrens eller samverkan med närliggande bebyggelsestrukturer eller näringsverksamheter, bostadsbehov eller liknande som kan vara aktuellt för landsbygdsutveckling beskrivas. Länsstyrelsen anser också att det i den fortsatta processen även behöver förtydligas hur hänsyn tas till fri passage för att tillgodose allmänhetens fortsatta tillgång till strandområdet.

I översiktsplanen pekas 24 LIS-områden ut, varav två har tillkommit sedan samrådet. Länsstyrelsen ser positivt på att flera av de utpekade områdena ligger inom redan ianspråktagna områden. Nedan följer en beskrivning av de föreslagna LIS-områden som Länsstyrelsen bedömer, helt eller delvis, inte uppfyller kriterierna enligt 18 e § MB. Länsstyrelsen har i översiktsplanens granskningsskede inte möjlighet att bedöma om delar av de utpekade områdena är lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära läge.

De nu föreslagna LIS-områdena Tofta strand (LIS 25) och Sudersand (LIS 23) är i stort oexploaterade och stränderna är de mest välbesökta på Gotland. Båda strandområdena erbjuder genom sina naturkvaliteter en mångfald av upplevelser och möjlighet till strandnära rekreation. De har stor betydelse för allmänhetens tillgång till strandområden på Gotland och bidrar därmed, även som obebyggda, till den lokala och regionala attraktiviteten. Länsstyrelsen konstaterar att de utpekade områdena strider mot översiktsplanens riktlinje att flygsandsområden ska undantas från exploatering.

Tofta strand (LIS 25) utgörs av ett sanddynsområde bestående av en rad olika naturtyper enligt habitatdirektivet inklusive grå dyner (2130), vita dyner (2120), sandstränder vid östersjön (1640) och

dynvåtmark (2190). Grå dyner är en av EU prioriterad naturtyp att bevara. Både fridlysta arter enligt artskyddsförordningen (2007:845) och rödlistade arter förekommer i området. Kustnära sandmiljöer är viktiga habitat för en rad ovanliga arter av sandlevande insekter. Den norra delen av utpekad LIS-område angränsar till Natura 2000-området Smågårde och ingrepp i området kan kräva Natura 2000-tillstånd, se mer under rubrik *Riksintresse för Natura 2000-områden enligt 4 kap. 1 § och 8 § MB*. De kvarvarande områdena av flygsand har mycket stor betydelse sett utifrån strandskyddets syfte gällande bevarandet av goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

Länsstyrelsen bedömer, liksom det framkommer av miljökonsekvensbeskrivningen att utpekandet av LIS-område Tofta strand i den omfattning som finns i nuvarande förslag inte bedöms vara i enlighet med de kriterier och den begränsning som gäller för Gotland. Strandskyddets syften riskerar att inte kunna tillgodoses på lång sikt och området som helhet har så pass höga värden ur strandskyddssynpunkt både vad gäller allemansrättslig tillgång och bevarandet av goda livsvillkor för växt- och djurlivet att förslaget inte är lämpligt enligt gällande kriterier för LIS.

Vid Sudersand strand (LIS 23) återfinns en liknande naturmiljö bestående av ett sanddynsområde med naturtyperna grå dyner (2130), vita dyner (2120) och sandstränder vid östersjön (1640). Även Sudersand strand har höga naturvärden med förekomst av rödlisteklassade och fridlysta arter. Området har därför mycket stor betydelse sett utifrån strandskyddets syfte gällande bevarandet av goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Länsstyrelsen bedömer att utpekandet av LIS-område Sudersand i den omfattning som finns i nuvarande förslag inte bedöms vara i enlighet med de kriterier och den begränsning som gäller för Gotland.

Föreslaget LIS-område vid Ar (LIS 21) ligger delvis inom Natura 2000-området Bästeträsk (SE0340120) samt inom den blivande nationalparkens geografiska avgränsning. Natura 2000-området och nationalparken har stor betydelse för strandskyddets syften då de hyser höga natur- och friluftsvärden. Länsstyrelsen anser att Natura 2000-området och föreslaget nationalparksområde inte ska ingå i LIS-området.

Utpekandet av ett LIS-område innebär inte att markens lämplighet är fullständigt utredd. Föreslagna områden berör bland annat Natura

2000-områden och flertalet riksintressen enligt 3 kap. MB. Översiktsplanens riktlinjer och relevant lagstiftning ska följas i kommande prövningar. Såväl Fide camping (LIS 24), Herrvik (LIS 16) och Lojsta slott (LIS 9) har höga natur- och friluftsvärden som ska beaktas och som har mer än en liten betydelse för strandskyddets syften.

Hälsa och säkerhet, risk för olyckor, översvämning och erosion

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att bebyggelse och byggnadsverk blir lämpliga med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Buller

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att hänsyn tas till människors hälsa i framtida markanvändning.

I översiktsplanen finns förslag till riktlinjer för omgivningsbuller vid planläggning och bygglov som syftar till att begränsa att människor utsätts för höga bullernivåer. Länsstyrelsen anser att det vore värdefullt med en kartläggning av vilka områden som är mest utsatta för bullerstörningar från väg- och flygtrafik i Visby. Översiktsplanen bör visa var de mest bullerutsatta områdena finns för att detta ska tas i beaktande vid planering samt för att kunna föreslå bullerreducerande åtgärder i befintliga bostadsområden.

Det är viktigt att omgivningsbullret uppmärksammas tidigt, för att kartlägga under vilka förutsättningar bebyggelsen kan bli lämplig. Val av byggnaders placering och utformning kan få en avgörande betydelse för att klara kraven i trafikbullerförordningen.

Farligt gods

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att hänsyn till risken för olyckor tas i framtida markanvändning.

Miljöfarliga verksamheter

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att hänsyn till människors hälsa, säkerhet och risken för olyckor tas i framtida markanvändning. Länsstyrelsen anser dock att översiktsplanen bör nämna att det finns andra typer av miljöfarliga eller störande verksamheter som kan kräva skyddsavstånd vid ny

planläggning eller bygglov förutom de som anges. Det kan t ex vara förbränningsanläggningar, biogasanläggningar eller verkstäder.

Länsstyrelsen har i samrådsyttrande påpekat att översiktsplanen saknar utpekade lämpliga lokaliseringar för anläggningar för hantering av olika avfallstyper. Det gäller avfall som uppstår efter eventuellt utbrott av epizootier och zoonoser, mellanlagring av radioaktivt avfall och större mängder släckvatten vid en eventuell brand i en oljedepå exempelvis. Denna brist kvarstår.

Förorenad mark och sediment

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer i stort bidrar till att hänsyn till människors hälsa och säkerhet tas i framtida markanvändning. Länsstyrelsen konstaterar dock att vissa utvecklingsområden ligger i eller i anslutning till förorenade områden där exploatering kan vara olämplig. Vid flertalet av översiktsplanens utvecklingsområden anges att hänsyn till förorenade områden ska tas.

Länsstyrelsen anser att det är positivt att förorenade områden avhjälps och återanvänds till ett lämpligt ändamål. Sedan samrådet har Region Gotland tydliggjort hur förorenade områden ska hanteras i planläggningen. Länsstyrelsen saknar dock ett ställningstagande kring hur planläggning av tidigare militära verksamhetsområden ska hanteras med hänsyn till potentiella föroreningar.

Översiktsplanen indikerar att PFAS föroreningarna vid Visby flygplats är relativt lokala, vilket är felaktigt. Länsstyrelsen vill framhålla att Visby flygplats är länets tredje högst prioriterade förorenade område och har bedömts utgöra en mycket stor risk för människors hälsa och miljön. PFAS föroreningar i grundvattnet har uppmätts från Galgberget i söder till Brucebo i norr. I dagsläget är det inte fastställt i vilken utsträckning även andra förorenade områden, som till exempel Visby deponi, bidragit till föroreningen. Det är osäkert i vilken utsträckning det är tekniskt möjligt att åtgärda PFAS föroreningarna i berggrundvattnet norr om Visby, samt i vilken omfattning mark, ytvatten och sediment nedströms föroreningskällorna har kontaminerats. Utpekade utvecklingsområde V2 Annelund och Vsk 9 bedöms medföra risk för människors hälsa och säkerhet.

Länsstyrelsen kvarstår vid sin tidigare bedömning att kopplingen mellan förorenade områden och klimatrelaterade risker bör stärkas i

översiktsplanen, exempelvis genom kartor där planerad markanvändning och föreliggande riskfaktorer anges. Detta för att möjliggöra en bedömning av åtgärdsbehovet.

Risk för översvämning, ras, skred och erosion

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att hänsyn tas till översvämning från hav, översvämning från skyfall, ras, skred och erosion i framtida markanvändning. Riktlinjerna bör vara tillräckliga för att i kommande beslut om markanvändning hantera tillkommande bebyggelse med hänsyn till risker orsakade av klimatförhållanden.

Både befintlig och ny bebyggelse påverkas av ett förändrat klimat. Länsstyrelsen saknar en riskanalys för befintlig bebyggelse och även åtgärder för att skydda denna. Det är positivt att Region Gotland avser att se över detaljplaner med outnyttjade byggrätter som ligger lågt (+ 2 meter över nollnivån), men Länsstyrelsen anser att även andra klimatrisker borde ingå i översynen.

Länsstyrelsen konstaterar att vissa föreslagna utvecklingsområden inte följer översiktsplanens riktlinjer för klimatanpassning. I de fall riktlinjerna inte kan följas eller extraordinära åtgärder behöver vidtas för att marken ska vara lämplig för bebyggelse, kan Länsstyrelsen komma att överpröva planerna.

Länsstyrelsen anser att det är av vikt att flera aspekter vägs in vid bedömning av konsekvenserna av en eventuell översvämning. Detta innebär att redovisa översvämningens utbredning och varaktighet, planområdets sammanhang med omgivande mark- och vattenområden, tillgänglighet, liv och hälsa samt skador på funktioner och egendom, samt att bedöma översvämningens risker utifrån detta. Eventuella klimatanpassningsåtgärder behöver också vara möjliga att genomföra med hänsyn till förekommande värden och förbudet mot markavvattning. Ett helhetsperspektiv är viktigt för att undvika att närliggande områden påverkas negativt av de åtgärder som behöver vidtas. I kustzonen behöver hänsyn även tas till att stigande hav också påverkar grundvattennivåer med risk för saltvatteninträngning och påverkan på geotekniska förutsättningar.

Länsstyrelsen anser att det vore önskvärt om klimatriskerna för respektive geografiskt område lyftes fram tydligare. Detta för att visa på var mer detaljerade riskutredningar för den byggda miljön kan krävas, kopplat till översiktsplanens riktlinjer. Ovanstående kan preciseras för varje delområde och då även visa på var det finns

risker i den befintliga bebyggelsen som kan behöva avhjälpas. Detta framgår delvis av Region Gotlands klimatanpassningsplan.

Ett tydligt exempel på område där åtgärder behöver vidtas är Klintehamn där stora delar av befintlig bebyggelse och infrastruktur påverkas av såväl stigande hav som skyfall. Region Gotland kan komma att behöva samverka med andra aktörer som exempelvis Trafikverket kring anpassningsåtgärder. Även i Slite och Kappelshamn kan åtgärder komma att behöva vidtas. Tillfartsvägen till Furillen riskerar översvämmas till följd av stigande havsnivåer varför detta behöver utredas i ett större sammanhang inför beslut om exploatering.

Flertalet LIS-områden ligger nära havet och påverkas av framtida höjda havsnivåer. Region Gotland anger att översiktsplanens riktlinjer för klimatanpassning gäller. LIS-området Fide (LIS 24) omfattas av ett större lågpunktsområde och är även påverkat av skyfall, vilket inte framgår av den hänsyn som anges vara nödvändig.

I översiktsplanens riktlinjer framgår att en geoteknisk utredning ska utföras i samband med planläggning. Länsstyrelsen anser att dessa utredningar alltid ska ta höjd för ett förändrat klimat.

Under klimatrelaterade olyckor anges att det vid kustremsan från Visby och norrut mot Fårö samt Gotska Sandön finns en ökad benägenhet för erosion vid intensiva regn utifrån klimatscenerierna som tagits fram. Länsstyrelsen anser att detta hade kunnat pekats ut som ett riskområde.

Vattenförsörjning och vattenskydd

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att hänsyn tas till människors hälsa. Länsstyrelsen ser positivt på att vattenfrågan ges stort utrymme i översiktsplanen och anser att en långsiktigt hållbar vattenförsörjning är en förutsättning för lämplig markvändning och något som ska vara säkerställt innan exploatering. Länsstyrelsen anser dock att det krävs tydligare riktlinjer kring planläggande och byggande i områden med befarad eller konstaterad vattenbrist, framförallt där vattenförsörjningen avses lösas enskilt. Länsstyrelsen anser det olämpligt att i föreslagna utvecklingsområden ange antal bostäder där det inte är säkerställt att vattenförsörjning går att lösa.

Med hänsyn till Gotlands speciella förutsättningar bör det alltid göras en bedömning om tillstånd för vattenuttag enligt 11 kap. MB

kan krävas. Detta främst vid framtagandet av detaljplaner med enskild vattenförsörjning.

Länsstyrelsen saknar fortsatt ett resonemang om hur små vattentäkter kan skyddas. Områden som är viktiga för enskild vattenförsörjning är heller inte beskrivna, och det framgår inte om det kommer att inkluderas i den reviderade VA-planen som samrådsredogörelsen hänvisar till. Översiktsplanen hänvisar på flertalet ställen till planer och dokument med en kortare giltighetstid än översiktsplanen. Länsstyrelsen efterfrågar därför ett mer utförligt resonemang kring detta.

Havsvattnet ger möjlighet att öka tillgången på dricksvatten, men till en högre kostnad, en högre energiåtgång samt ett större beroende av kemikalier och underhåll. Länsstyrelsen anser därför att det bör förtydligas att en vattenförsörjning baserad på avsaltning är alltför sårbar för att kunna accepteras som enda lösning både för allmän och enskild vattenförsörjning.

På grund av Gotlands känsliga grundvattentillgångar behöver näringslivsutveckling hanteras utifrån varje områdes förutsättningar och vattenskyddsområdenas placering blir avgörande för var olika sorts industrier kan etableras. Skyddet av yt- och grundvattnet och säkerställandet av en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning har högsta prioritet i avvägningen mellan konkurrerande intressen i mark- och vattenplaneringen.

Avlopp

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att hänsyn tas till människors hälsa. Länsstyrelsen anser dock att det ytterligare bör förtydligas hur exploatering ska hanteras inom områden med kommunalt VA innan VA-infrastrukturen är utbyggd.

Dagvattenhantering

Länsstyrelsen bedömer att översiktsplanens riktlinjer bidrar till att hänsyn tas till människors hälsa och risken för översvämning, samt medverkar till att miljö kvalitetsnormer för vatten enligt 5 kap. MB följs. Länsstyrelsen instämmer i att en målsättning för vattenhanteringen på Gotland är att få till en långsam avrinning och i möjligaste mån behålla vattnet på ön.

Länsstyrelsen ser positivt på ett behovsstyrt reningskrav på dagvattenanläggningar där nivån på rening styrs av markanvändning och recipienters miljö kvalitetsnormer. Länsstyrelsen ser vidare

positivt på att en dagvattenutredning som regel ska genomföras vid en detaljplaneläggning.

Miljökonsekvensbeskrivning

Länsstyrelsen konstaterar att miljökonsekvensbeskrivningen omarbetats och uppdaterats sedan samrådet. Översiktsplanen bedöms för de flesta miljöaspekterna innebära en risk för negativa konsekvenser. Enligt Region Gotland beror de negativa konsekvenserna främst på sådan påverkan som är svår att undvika i en växande kommun där bebyggelsen behöver utvecklas. Länsstyrelsen anser att utvecklingen behöver anpassas till givna förutsättningar för att minska den negativa påverkan.

Synpunkter gällande övrig lagstiftning

Länsstyrelsens granskning av översiktsplaner är enligt lagstiftarens intentioner begränsad. Länsstyrelsen kan därför inte yttra sig om den slutliga lämpligheten för avsedd exploatering. Denna lämplighet kan i många fall inte avgöras förrän i samband med detaljplaneläggning eller lovhantering med tillhörande miljöbedömning. I dagsläget kan det heller inte uteslutas att de föreslagna åtgärderna kan komma att kräva särskild prövning enligt miljöbalken, kulturmiljölagen eller annan lagstiftning.

I översiktsplanen finns utvecklingsområden som överlappar med förekomst av skyddade arter enligt artskyddsförordningen. I de fall då utvecklingsområdet sammanfaller med en skyddad arts utbredningsområde och platsen hyser artens enda förekomst på nationell eller regional nivå, skulle utrymme för dispens enligt artskyddsförordningen vara mycket litet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd AnnaMaria Bergholm Söder med samhällsplanerare Torun Stening som föredragande.

Handläggningen av detta ärende har skett tvärsektoriellt med representanter från landsbygdsenheten, naturvårdsenheten, miljö- och vattenenheten, enheten för social hållbarhet och beredskap, samt enheten för samhälle och kulturmiljö.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilaga för kännedom:

Kopia av yttrande till Länsstyrelsen från:

Försvarsmakten, daterat 2024-04-23

Luftfartsverket, daterat 2024-04-12

Post- och telestyrelsen, daterat 2024-04-09

Skogsstyrelsen, daterat 2024-04-03

Statens geotekniska institut, daterat 2024-04-25

Svenska kraftnät, daterat 2024-04-23

Trafikverket, daterat 2024-04-25

Energimyndigheten, daterat 2024-04-08

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, daterat 2024-04-19

Sveriges geologiska undersökning, daterat 2024-03-20 (inkommet)

Sjöfartsverket, daterat 2024-03-22

Tillväxtverket, daterat 2024-04-04

Kopia till:

Försvarsmakten exp-hkv@mil.se

Luftfartsverket lfv@lfv.se

Post- och telestyrelsen pts@pts.se

Skogsstyrelsen skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se

Statens geotekniska institut sgi@sgi.se

Svenska kraftnät registrator@svk.se

Trafikverket trafikverket@trafikverket.se

Energimyndigheten registrator@energimyndigheten.se

Havs- och vattenmyndigheten havochvatten@havochvatten.se

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap registrator@msb.se

Sveriges geologiska undersökning sgu@sgu.se

Sjöfartsverket sjofartsverket@sjofartsverket.se

Tillväxtverket tillvaxtverket@tillvaxtverket.se